

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Mindaugas Gilaitis
Filosofijos doktorantūra, II kursas

Semantinis natūralizmas kaip objektinės intencionalių nuostatų koncepcijos sekmuo

Vadovas: prof. Marius Povilas Šaulauskas
Recenzentas: doc. Jonas Dagys

Vilnius, 2013

Problemos aktualumas

- Intencionalumo problemos (IP) bendroji forma – kaip X gali būti apie Y . Dėl to, kad intencionalumo ir reprezentavimo kategorijos yra analitiškai susijusios, IP šiuolaikinėje analitinėje filosofijoje yra tapatinama reprezentavimo problemai (*the problem of representation*).
- Semantinis natūralizmas (SN) – tai filosofinė teorija, intencionalumą ir intencionalų turinį (I-turinį) redukuojanti į, arba tapatinanti su, „tokiomis natūralistinėmis savybėmis [...], kurias galima tyrinėti gamtos mokslų metodais“ (“*naturalistic properties [...] that are of the sort suitable for investigation by the methods of the natural sciences*”) (Loewer 1997: 108). Pagrindiniai SN atstovai: Jerry Fodoras, Fredas Dretske, Harty Fieldas, Brianas Loaras, Davidas Lewisas, Davidas Papineau, Robertas Stalnakeris, Stephenas Schifferis, Ruth Millikan.
- Semantiniai anti-natūralistai neigia intencionalumo ir I-turinio redukciją į, ar tapatinamą su, natūralistinėmis savybėmis bent dėl trijų priežasčių: (i) I-turinio normatyvumo; (ii) I-turinio priskyrimo nedeterminuotumo (*indeterminacy*) nurodant vien į natūralistines savybes; (iii) I-turinio metafizinio susietumo su *qualia*. Pagrindiniai semantinio anti-natūralizmo atstovai: Donaldas Davidsonas, Jennifer Hornsby, Hilary Putnamas, Johnas McDowellas, Davidas Chalmersas, Hansas Johannas Glockas.
- Dėl to, kad intencionalumo kategorija yra analitiškai susieta su I-turinio kategorija bei lingvistinėmis ar psichologinėmis šio turinio turėtojų (*bearers*) kategorijomis, IP yra aktuali toms filosofijos sritims bei temoms, kuriose I-turinio bei šio turinio turėtojų kategorijos yra teoriškai reikšmingos:
  - kalbos ir sąmonės filosofija: prasmės (*meaning*), propozicijos (*proposition*) ir mintinio turinio (*mental content*) prigimties problemos;
  - epistemologija: pažinimo objekto ir pažinimo prigimties problemos;
  - veiksmo filosofija ir meta-etika: pagrindų (*reasons*) ir veiksmo prigimties bei jo aiškinimo problemos;
  - kognityviniai mokslai: reprezentavimo ir pažinimo (*cognition*) prigimties problemos.

Metodika ir pranešimo tikslai

Remiantis semantinį natūralizmą (SN) atstovaujančių autorių darbais, pranešime siekiama:

1. eksplikuoti prielaidas, sudarančias SN pateikiamos intencionalumo problemos (IP) *formuluotės* konceptualinį pagrindą ir lemiančias galimus IP sprendimus: metasemantinį internalizmą vs eksternalizmą.
2. parodyti, jog eksplikuotos prielaidos remiasi objektine intencionalių nuostatų koncepcija, kuri seka iš:
  - 1) referentinės semantikos teorijos ir objektinės kvantifikacijos koncepcijos;
  - 2) priežastinės veiksmo teorijos (*causal theory of action*).

- Semantinio natūralizmo (SN) prielaidos:
  1. Intencionalios *nuostatos* (*intentional attitudes*) (IN) yra intencionalūs būviai (*intentional states*).
  2. IN – tai *intencionalūs santykiai* (*intentional relations*) su *mentalinėmis reprezentacijomis* (*mental representations*).
  3. IN – tai *vidiniai komputaciniai būviai* (*inner computational states*), kurie yra tapatūs smegenų būvių (*brain states*) tipams (*types*) ar atvejams (*tokens*), arba šie būviai yra *realizuojami* (*realized*) smegenų būvių.
  4. Natūralios kalbos intencionalumas yra išvestinis iš (*derivative from*) IN intencionalumo. Dėl to semantinis turinys (*semantic content*) yra tapatinamas intencionaliam turiniui (*intentional content*).
  5. IN *griežta prasme* nėra skiriamos nuo intencionalaus turinio.
- SN konceptualinėje schemoje IP – tai „tų smegenų būvio požymių, kuriais jis gali būti deramai apibūdinamas kaip turintis prasmę, referentą ar teisingumo-reikšmę, išaiškinimo problema“ (“*mean the problem of explicating those features of a brain state by virtue of which it may properly be said to possess meaning or reference or truth-value*”) (Sayre 1990: 229).

- Jei remiamasi prielaida, jog intencionalumo ir intencionalaus turinio (I-turinio) kategorijos nėra ontologiškai bazinės (*ontologically basic*), jei IN griežta prasme nėra skiriamos nuo I-turinio, o IN yra charakterizuojamos kaip vidiniai intencionalūs būviai, tai intencionalumo problemos (IP) sprendimo teoriniu pagrindu gali būti viena iš dviejų metasemantinių teorijų:
  - **Metasemantinis internalizmas (MSI)**. Intencionalumą (ir I-turinį) lemia (*determines*) tik vidiniai (*internal*) psichiniai ar neurofiziologiniai veikėjo būviai.
  - **Metasemantinis eksternalizmas (MSE)**: Intencionalumą (ir I-turinį) lemia *ir* išoriniai (priežastiniai) ryšiai tarp veikėjo ir jo aplinkos.
- MSI ir MSE yra *metasemantinės* teorijos apie faktus, leidžiančius paaiškinti dėl ko IN yra apie tai, apie ką jos yra.

IN & I-turinys → tai, *apie ką* IN & I-turinys yra

- SN intencionalaus būvio (IB) kategoriją interpretuoja *objektiškai*, t.y. kaip žyminčią objektą, kuris gali būti psichinis (*mental*) ar fizinis (*physical*). SN IB tapatina su fiziniais-cheminiais būviais (*physical-chemical state*).
- Objektinė IB koncepcija remiasi:
  - referentine semantikos teorija: kiekvienas prasmingas terminas privalo *ką nors* žymėti;
  - objektine (*objectual*) kvantifikacijos koncepcija: kvantifikuojamos reikšmės (*values*) yra objektai (*ne tik* logine prasme).
- Objektinė IB kategorijos interpretacija yra nebendramatiška:
  - asmenį ar objektą charakterizuoti naudojamos „būvio“ sąvokos turiniui;
  - kasdienėje kalboje vartojamų intencionalias nuostatas žyminčių terminų turiniui.

- Objektinė IB kategorijos interpretacija yra grindžiama analitinio funkcionalizmo atstovų pateikiama IN ir kitų psichinių būvių (*mental states*) sąvokų analize.

Psichinio būvio sąvoka yra „sąvoka būvio, galinčio būti konkrečių padarinių priežastimi arba galinčio būti konkrečių priežasčių padariniu“ (*“the concept of a state that is apt to be the cause of certain effects or apt to be the effect of certain causes”*) (Armstrong 1981: 1) arba „sąvoka būvio, kuris atlieka tam tikrą priežastinę rolę; būvio su tam tikromis tipinėmis priežastimis ir padariniais. Tai sąvoka būvio, kuris gali būti sukeltas konkrečių stimulų ir gali sukelti konkretų elgesį“ (*“a concept of a state that occupies a certain causal role, a state with certain typical causes and effects. It is the concept of a state apt to being caused by certain stimuli and apt for causing certain behaviour”*) (Lewis 1991: 230).

- Semantinis natūralizmas (SN) IN charakterizuoja kaip I-turinį *turinčius priežastingai veiksmingus vidinius būvius (causally efficacious inner states)*, kurie *priežastingai lemia (causally determines)* intencionalią veikėjo elgseną ir kuriais yra aiškinamas intencionali veikėjo elgsena. Funkcinė IN charakteristika yra grindžiama priežastine veiksmo teorija.
- Priežastinė veiksmo teorija yra ne tik SN, bet ir psichologijos natūralizacijos programos pagrindas:
„Priežastinė psichologinių aiškinimų interpretacija paprasčiausiai tėra esminė psichologijos natūralizacijos programos dalis“ (*“Construing psychological explanations as causal is simply an essential part of the program of naturalizing psychology”*) (Owens 1994: 926).

Literatūros sąrašas

- Armstrong, D. 1981. *The Nature of Mind and Other Essays*. Cornell: Cornell University Press.
- Fodor, J. 1987. *Psychosemantics: The Problem of Meaning in the Philosophy of Mind*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Fodor, J. 1990. *A Theory of Content and Other Essays*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Dretske, F. 1995. *Naturalizing the Mind*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Goldberg, S. (ed.) 2007. *Internalism and Externalism in Semantics and Epistemology*. Oxford: Oxford University Press.
- Lewis, D. 1991. "Mad Pain and Martian Pain", in *A Companion to the Philosophy of Language*, D.M. Rosenthal (ed.) Oxford: Oxford University Press. 229-235.
- Loewer, B. 1997. "A Guide to Naturalize Semantics", in *A Companion to the Philosophy of Language*, C. Wright & B. Hale (eds.), Oxford: Blackwell.
- Nuccetelli, S. (ed.) 2003. *New Essays on Semantic Externalism and Self-Knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Owens, J. 1994. "Psychological externalism and psychological explanation", *Philosophy and Phenomenological Research* 54 (4): 921-928.
- Sayre, K. 1990. "Cognitive Science and the Problem of Semantic Content", *Philosophy, Mind, and Cognitive Inquiry Studies in Cognitive Systems* 3: 229-251.
- Stich, S. P. 1983. *From Folk Psychology to Cognitive Science: The Case Against Belief*. Cambridge, Mass: MIT Press.